

“การพัฒนาพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยว”
“The Development of Royal Thai Air Force Museum for Tourism”

ชื่อผู้รับผิดชอบโครงการวิจัยและผู้ร่วมวิจัย : นาย ทักษิณา บุญบุตร

งบประมาณที่ได้รับจัดสรร : งบรายได้ 20,000 บาท

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

พิพิธภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงระดับโลกต่างก็เป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจากทั่วทุกมุมโลกจะต้องไปเยี่ยมชมให้ได้สักครั้งหนึ่งในชีวิต พิพิธภัณฑ์สองแห่งที่จะกล่าวถึงนี้เป็นตัวอย่างของพิพิธภัณฑ์ที่มีจำนวนผู้เข้าชมไม่ต่ำกว่า 5 – 10 ล้านคนในแต่ละปี โดยที่แต่ละพิพิธภัณฑ์ต่างก็มีจุดดึงดูดที่เป็นโบราณวัตถุหรืองานศิลปะที่มีเพียงชิ้นเดียวในโลก พิพิธภัณฑ์แห่งแรกที่จะขอกกล่าวถึงก็คือพิพิธภัณฑ์อังกฤษ หรือที่นิยมเรียกกันว่า British Museum ที่จัดแสดงของสะสมเก่าแก่ล้ำค่าที่มาจากทุกมุมโลก อาทิเช่น หินจารึกอักษรโบราณ Rosetta Stone วิหารกรีก Parthenon และมีมัมมี่ต่างๆ จากประเทศอียิปต์ พิพิธภัณฑ์อีกแห่งหนึ่งก็คือพิพิธภัณฑ์ลูฟร์ หรือ Musee du Louvre ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส และเป็นสถานที่ตั้งแสดงภาพโมนาลิซ่า The Mona Lisa ภาพเขียนของจิตรกรเอกของโลก ลีโอนาร์โด ดา วินชี ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพิพิธภัณฑ์นั้นสามารถเป็นได้มากกว่าสถานที่เก็บและตั้งแสดงวัตถุโบราณ เพราะพิพิธภัณฑ์สามารถเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ และยังสามารถพัฒนาเป็นสถานที่ทำกิจกรรมต่างให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป ได้อีกมากมาย

เมื่อเปรียบเทียบพิพิธภัณฑ์ระดับโลกกับพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย เราจะเห็นความแตกต่างในหลายแง่มุม อันดับแรกที่เราเห็นชัดเจนก็คือพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยส่วนใหญ่ถูกใช้เป็นที่เก็บของสะสมเก่าๆ เท่านั้น ข้อมูลจากศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรแสดงจำนวนพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยว่ามีจำนวนมากถึง 1,428 แห่ง กระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่คำถามก็คือจะมีพิพิธภัณฑ์สักกี่แห่งที่เป็นที่รู้จักและจะมีสักกี่คนที่เคยไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เหล่านั้น ความรู้และความเข้าใจของคนไทยที่มีต่อการใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์ยังคงอยู่ในระดับที่น้อย ข้อมูลจากเว็บไซต์วิชาการดอทคอม กล่าวว่าเหตุผลที่คนไทยไม่เข้าพิพิธภัณฑ์เพราะ 1. การจัดแสดงไม่น่าสนใจ 2. เต็มไปด้วยวัตถุโบราณ 3. ไม่สนุก 4. ไม่คุ้มค่า และ 5 ไม่มีเรื่องราวที่อยากรู้ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วพิพิธภัณฑ์ที่ดีนั้นสามารถเป็นได้หลากหลายหน้าที่และมีประโยชน์นานับประการ อาทิเช่น เป็นแหล่งสงวนรักษา คั่นคว่ำวิจัย เผยแพร่ความรู้ และแหล่งทำกิจกรรมการเผยแพร่ความรู้ความบันเทิง

พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ ถือว่าเป็นสถานที่ที่มีคุณค่าต่อประเทศไทยทั้งในด้านการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีจุดเด่นและจุดขายถึง 3 อย่าง ซึ่งได้แก่ 1. เครื่องบินโจมตี Corsair V93S ซึ่งเป็นรุ่นที่เหลืออยู่ลำเดียวในโลก 2. เครื่องบินฝึกแบบ Tachikawa ที่เป็น 1 ใน 2 ลำเท่านั้นที่ยังเหลืออยู่ในโลก และ 3. ข้อมูลที่น้อยคนนักจะรู้ว่า ‘ประเทศไทยเคยผลิตเครื่องบินใช้เอง’ โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2465 คนไทยผลิตเครื่องบินเองถึง 9 แบบเพื่อใช้ประจำกองทัพอากาศไทย (วารสารกรมช่างอากาศ ครบรอบ 86 ปี, 2559) ซึ่งเครื่องบินทิ้งระเบิดรุ่น ‘บริพัตร’ เป็นเครื่องบินรุ่นที่ได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และยังมีการจัดแสดงเครื่องบินรุ่นบริพัตรที่มีสภาพสมบูรณ์และสง่างามทางเข้าพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ

ในปัจจุบันนี้พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ อยู่ภายใต้การดูแลและการจัดการของกองทัพอากาศไทย โดยย้อนไปในยุคแรกเริ่ม พิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีพัฒนาการมาจากโรงงานช่างอากาศที่ 3 ที่ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของสนามบินดอนเมือง โดยกองทัพอากาศมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสถานที่ตั้งแสดงพัสดุที่ใช้ในการประกอบเครื่องบินและเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของทหาร ในปี พ.ศ. 2505 กองทัพอากาศเริ่มปรับปรุงและขยายกิจการพิพิธภัณฑ์ให้เหมาะสมและทันสมัย และในปี พ.ศ.2516 กองทัพอากาศสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์แห่งใหม่ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านซ้ายของสนามบินดอนเมือง ติดกับถนนพหลโยธินและเชื่อมกับโรงเรียนนายเรืออากาศ ในครั้งนี้กองทัพอากาศถือโอกาสเปิดให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าชมพิพิธภัณฑ์แห่งนี้โดยไม่เก็บค่าเข้าชม พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติได้พัฒนาขึ้นตามลำดับและเริ่มเป็นที่รู้จักของประชาชนจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะในวันสำคัญของทางราชการ เช่นวันเด็ก วันกองทัพไทย และวันแสดงกิจการการบินกองทัพอากาศ ซึ่งจะมีผู้เข้าชมเป็นจำนวนมากเป็นพิเศษ

แต่อย่างไรก็ตามพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ ก็ยังคงเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับเพียงในกลุ่มของผู้ที่มีความสนใจเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์การบินและเครื่องกล และด้วยเงื่อนไขภายใต้เงินสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ทำให้พิพิธภัณฑ์ขาดการจัดการที่ทันสมัยและขาดการประชาสัมพันธ์ให้คนรู้จักพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ในวงกว้างทั้งในและนอกประเทศ ทำให้พิพิธภัณฑ์ขาดโอกาสที่จะสามารถดึงดูดให้ผู้เข้าชมและนักท่องเที่ยวให้หมุนเวียนมาชมพิพิธภัณฑ์ได้ในทุกโอกาสอย่างต่อเนื่อง

ด้วยความเชื่อมั่นของผู้วิจัยในศักยภาพของพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ และจุดขายของวัตถุที่จัดแสดงและเรื่องราวอันทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการบินของประเทศไทย พิพิธภัณฑ์แห่งนี้สามารถพัฒนาให้เป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมและแหล่งเรียนรู้ โดยอาศัยการจัดการที่เป็นระบบและทันสมัยให้ทันกับยุคดิจิทัล เพื่อจุดประสงค์ในการตอบสนองความต้องการของผู้เข้าชมให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นโครงการวิจัยการพัฒนาพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศไทยและการบินแห่งชาติ สู่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการบินของประเทศไทย จึงมุ่งศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์โดยใช้แนวคิด การจัดการประสบการณ์นักท่องเที่ยว (Tourist’s Experience Management) การจัดการพิพิธภัณฑ์ในยุคดิจิทัลเทคโนโลยี (Museum Management in Digital Age) และการเพิ่มมูลค่าของพิพิธภัณฑ์ผ่านเรื่องเล่า (Interpretation)

นอกจากนี้การศึกษาเพื่อการเปรียบเทียบระหว่างการจัดการพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติกับพิพิธภัณฑ์ในรูปแบบเดียวกันที่มีชื่อเสียงระดับโลก อาทิเช่น พิพิธภัณฑ์ทางด้านยานบินและยานอวกาศแห่งชาติ (National Air and Space Museum) ซึ่งอยู่ในเครือของสถาบันสมิทโซเนียน ประเทศสหรัฐอเมริกา และพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศแห่งประเทศอังกฤษ (Royal Air Force Museum) ยิ่งจะเป็นการทำให้ประโยชน์ของโครงการวิจัยนี้ให้เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น จากหลักการและเหตุผลที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่แน่วแน่ของโครงการวิจัยในการพัฒนาเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวพร้อมกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยการสนับสนุนการเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ และสิ่งที่สำคัญที่สุดก็เพื่อให้สอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ทรงพระราชทานแนวคิดในการพัฒนากิจการพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยไว้ว่า

“...ต้องพยายามแนะนำชักจูงคนทั่วไปให้ทราบถึงกิจการ บริการ รวมทั้งประโยชน์ที่พึงจะได้รับจากพิพิธภัณฑ์สถาน เมื่อประชาชนรู้จักใช้ ได้ใช้ และได้รับประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์สถานโดยกว้างขวางแล้ว จะนับว่าเกิดประโยชน์แก่การศึกษา ค้นคว้าอย่างแท้จริง...”